

Tervise
Arengu
Instituut

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2023. aasta tulemused

Raport

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2023. aasta tulemused

Anette Talvik

Tallinn 2024

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Esikaane foto: freepik.com

Retsenseerinud: Eike Siilbek

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitav viide käesolevale väljaandele: Talvik A. Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2023. aasta tulemused. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1 Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamine	5
1.1 Koolituse läbiviimine.....	5
1.2 Andmete kogumine ja analüüs.....	7
2 Vanemlusprogrammi tulemused	8
2.1 Lapsevanemate tagasiside	8
Sotsiaaldemograafilised näitajad	8
Lapsevanemate tagasiside koolitusele	10
Lapsevanemate tagasiside kasutatud meetodite ja teemade kohta	11
Lapsevanemate tagasiside grupijuhtide kohta.....	13
2.2 Grupijuhtide tagasiside.....	15
Toetavad tegevused	16
Koostöö kohalike omavalitsustega	17
2.3 Kohalike omavalitsuste tagasiside	18
Koostöö grupijuhtidega	20
Koostöö maakondlike arendusorganisatsioonidega	21
Omavalitsuste tagasiside kokkuvõte.....	22
Kokkuvõte.....	23

Sissejuhatus

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ eesmärk on parandada lapsevanemate oskusi ning lapse ja vanema vahelisi suhteid, arendada lapse eneseregulatsiooni- ja sotsiaalseid oskusi ning ennetada ja vähendada käitumisprobleeme. Grupitöö metoodikaid järgiv 16-nädalane põhiprogramm on mõeldud 2–8-aastaste laste vanematele ning vajaduse korral on pärast põhiprogrammi läbimist võimalik rakendada jätkuprogrammi, mis on suunatud 4–12-aastaste laste vanematele.

„Imeliste aastate“ põhiprogrammi on Eestis pakutud 2023. aasta seisuga üheksa aastat ja koolituse on läbinud 7071 lapsevanemat. Koolitusi on korraldanud 71 kohalikku omavalitsust ning kolm laste vaimse tervise keskust. Gruppe on kokku toimunud 678. Vanemlusprogrammi tegevust koordineerib Eestis Tervise Arengu Instituut (TAI).

2023. aastal toimus kokku 106 põhiprogrammi koolitust 54 kohalikus omavalitsuses (millest üks liitus vanemlusprogrammi pakkumisega 2023. aastal) ning üheksa koolitust laste vaimse tervise keskustes Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Kokku toimus 2023. aastal 115 põhiprogrammi koolitust. Põhiprogrammi koolituse läbinud vanemaid oli kokku 1223. Lisaks põhiprogrammi koolitustele toimus 10 jätkuprogrammi koolitust, mille lõpetas 111 lapsevanemat.

2023. aastal eel- ja järelküsitlusi koolituse tulemuslikkuse hindamiseks läbi ei viidud. Eel- ja järelküsimustike kasutamine jätkub uuendatud skeemi põhjal 2024. aastal. Küll aga koguti 2023. aastal lapsevanematelt, omavalitsuste esindajatelt ja grupijuhtidelt tagasisidet rahulolu kohta, mida alljärgnev raport täpsemalt tutvustab.

1 Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamine

1.1 Koolituse läbiviimine

„Imelised aastad“ on mitmete alaprogrammidega koolitussüsteem, mis on välja töötatud eri vanuses laste vanematele, õpetajatele ja lastele ning võtab arvesse laste arenguetape ja arengu toetamiseks vajalikke oskusi. Süsteemi on välja töötanud kliiniline psühholoog dr Carolyn Webster-Stratton ning seda levitab Ameerika organisatsioon The Incredible Years (www.incredibleyears.com).

Eestisse on toodud TAI ja Sotsiaalministeeriumi koostöös 2–8-aastaste laste vanematele mõeldud põhiprogramm (Preschool Basic) ning 3–12-aastaste laste vanematele loodud jätkuprogramm (Advanced). Vanemlusprogrammi eesmärk on parandada vanemlike oskusi ning lapse ja vanema suhteid, arendada laste eneseregulatsiooni- ja sotsiaalseid oskusi ning ennetada või vähendada laste käitumisprobleeme. Pikaajalisteks eesmärkideks on vähendada laste ja noorte käitumisprobleemidest tulenevat akadeemilist edasijõudmatust, vägivaldsust, õigusrikkumisi ning uimastite tarvitamist. Programmi rakendamist koordineerib TAI.

Põhiprogrammi koolitusgrupp moodustatakse kuni 14 lapsevanemast, kes kohtuvad kord nädalas, kokku 16 korda (umbes nelja kuu jooksul). Gruppi viib läbi korrakaheksa väljaõppe läbinud grupijuhti. Koolituse käigus käsitletakse teemasid nagu mängimine, kiitus ja premeerimine, reeglid ja piiride seadmine, neutraalseks jäämine, aeg rahunemiseks ja probleemide lahendamine. Vanemlike oskusi omandatakse situatsioonide arutelu, rollimängude, näitlike videote analüüsi, materjalide lugemise ning meetodite kodus praktiseerimise teel. Koolitussessioonide ajal pakutakse lastehoidu ja toitlustamist.

Jätkuprogramm on mõeldud lapsevanematele, kellel on põhiprogrammis omandatu alusel olnud raske püsivaid muutusi saavutada ning kelle pereelus esineb rohkem stressi, viha või konflikte. Jätkuprogrammi jooksul on 8–10 kohtumist (umbes kahe kuu jooksul) ning eesmärk on eelkõige suhtlemisoskuste arendamine, probleemilahendamise oskuste õppimine ja viha juhtimine. Kasutatakse põhiprogrammiga sarnaseid meetodilisi võtteid.

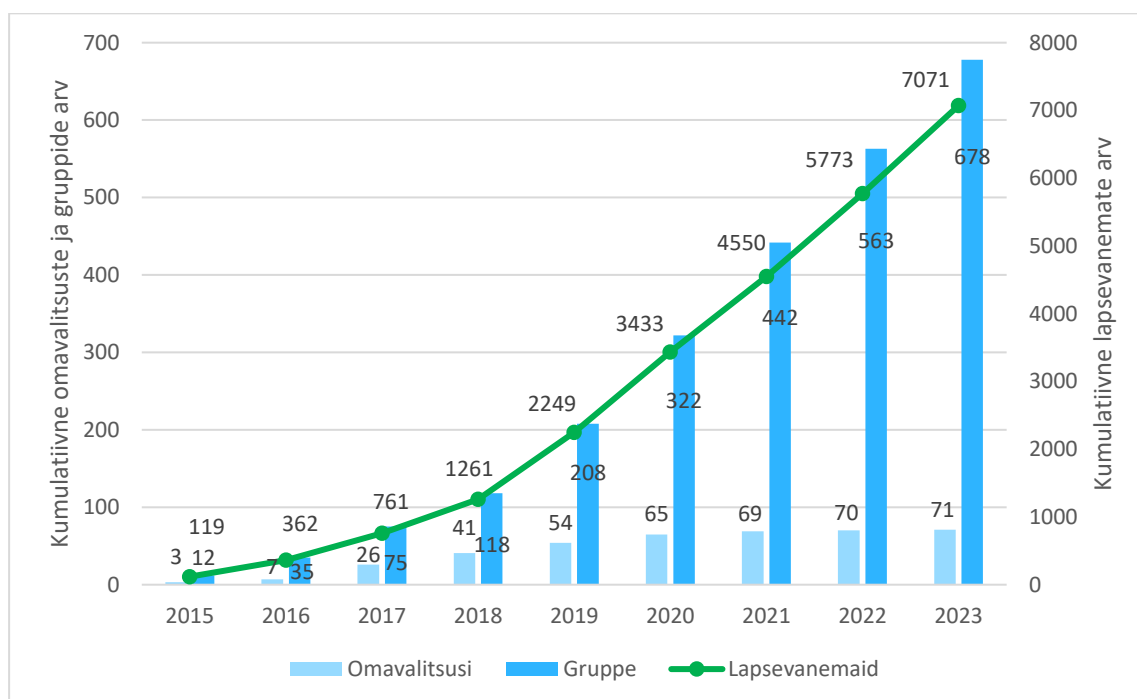
Vanemlusprogramm on rahastatud riigieelarvest ja kohalike omavalitsuste eelarvest. Kohaliku omavalitsuse roll vanemlusprogrammi rakendamisel on oluline ning koostöö erinevate osapoolte vahel tihe. Kohaliku omavalitsuse roll on vastutada koolituse tehnilise korralduse eest, tagada toitlustus, transport ja lastehoid ning koostöös grupijuhtidega komplekteerida grupid. TAI roll on grupijuhtide väljaõppe ja arendamine, materjalide tagamine, suhtlus programmi arendajaga ning tulemuste hindamine. Lisaks KOV-ide korraldamisel toimuvatele gruppidele viiakse koolitusi läbi laste vaimse tervise keskustes (LVTK) Tallinnas, Pärnus ja Tartus. Koolitused toimuvad periooditi, grupid alustavad kevadel ja sügisel.

Põhiprogrammi väljaõppe on läbinud kokku 127 grupijuhti, kellest 22 on saanud ka jätkuprogrammi väljaõppe. Koolitusi on korraldanud 71 kohalikku omavalitsust, mis moodustab ligi 90% kõigist omavalitsustest. 2023. aastal lisandus üks uus omavalitsus, kes varasemalt vanemlusprogrammi gruppe läbi viinud ei ole. Üheksa aasta jooksul on toimunud 678 põhiprogrammi koolitust, mille on läbinud 7071 lapsevanemat. Lisaks põhiprogrammile on korraldatud 44 jätkuprogrammi koolitust, millest 10 koolitust 2023. aastal. Jätkukoolituse on läbinud 458 lapsevanemat, sh 111 lapsevanemat 2023. aastal. Tabelis 1 on esitatud osalenud omavalitsuste ja toimunud põhiprogrammi koolitusgruppide arv igal aastal (gruppide summa hulka on arvatud ka laste vaimse tervise keskustes ning asendushoolduse valdkonnas toimunud grupid) ning joonisel 1 on sama info toodud kumulatiivsena.

Laste vaimse tervise keskustes on vanemlusprogrammi grupid toimunud alates 2017. aastast ning asendushoolduse valdkonnas toimusid grupid 2021.–2022. aastal.

Tabel 1. Põhiprogrammi koolituste arv KOV-ide, koolitusgruppide ja koolitatud lapsevanemate kohta aastate kaupa

Aasta	KOV	Grupid	Lapsevanemad
2015	3	12	119
2016	5	23	243
2017	25	40	399
2018	31	43	500
2019	49	90	988
2020	55	114	1184
2021	49	120	1117
2022	56	121	1223
2023	54	115	1298

Joonis 1. Põhiprogrammi koolituste kumulatiivne arv KOV-ide, koolitusgruppide ja koolituse läbinud lapsevanemate kaupa

1.2 Andmete kogumine ja analüüs

2023. aastal kogusime lapsevanematelt koolituse lõpus tagasisidet nende rahulolu kohta. Tagasisideankeet sisaldab hinnanguid koolituse tulemuslikkuse, erinevate meetodite ja teemade keerukuse ning kasulikkuse kohta. Lisaks on eraldi teemana ka rahulolu grupijuhtidega.

Tagasisideankeedis kasutatakse seitsme palli skaalat, kus üks tähistab kõige madalamat ning seitse kõige kõrgemat hinnangut. Ankeet lähtub vanemlusprogrammi arendaja välja töötatud küsimustikust. Täiendavalt oleme sellele juurde liitnud pikema sotsiaal-demograafiliste küsimuste ploki.

Andmed kontrolliti, puhastati ja loodi andmebaas koos vajalike lisatunnustega. Andmeid analüüsiti MS Exceli abil. Tulemuste kirjeldamisel kasutati peamiselt keskmisi näitajaid.

2023. aasta peamisi tulemusi on võrreldud eelmiste aastatega. Sarnaselt eelnevate aastatega on analüüsitud vaid põhiprogrammi tulemusi ning jäetud välja jätkuprogrammi tulemused. Seda põhjusel, et jätkuprogrammi gruppe oli liiga vähe, et nende põhjal järeldusi teha. Seetõttu on analüüsis käsitletud omavalitsustes ja laste vaimse tervise keskustes läbiviidud põhiprogrammi gruppe.

2 Vanemlusprogrammi tulemused

2.1 Lapsevanemate tagasiside

Sotsiaaldemograafilised näitajad

2023. aastal alustas põhiprogrammi grupe kokku 115 ning lapsevanemaid kokku 1713. Vanemlusprogrammi põhiprogrammi grupi lõpetas 1298 lapsevanemat. Lõpetamiseks peavad lapsevanemad läbima vähemalt 75% programmi sisust. Koolituse lõpetas seega 76% lapsevanematest ning katkestas või ei osalenud piisavas mahus 24%. Kui 2022. aastal oli lõpetanute osakaal 4% võrra langenud, siis eelmise aastaga võrreldes on 2023. aastal lõpetanute osakaal tõusnud 2% (2021. aastal 77%, 2022. aastal 73%, 2023. aastal 75%).

Kõik grupid peale ühe toimusid kontaktõppes. Ühe grupi läbiviimine veebis tulenes asjaolust, et grupi liikmed on pärit erinevatest Eesti piirkondadest, mistõttu veebis läbiviidud grupp on ainus variant. 2020. aastal, mil pandeemia sai alguse, olid veebis 78% gruppidest, 2021. aastal 87%, 2022. aastal 24% ning 2023. aastal vähem kui 1% gruppidest.

Taustatunnuseid vaadates on märgata (vt ka joonis 2), et kolmveerand vanemlusprogrammi läbinutest on naised ning veerand mehed. See on püsitud eelnevate aastatega võrreldes üsna sarnasel tasemel (2021. aastal naisi 72% ja mehi 28%, 2022. aastal naisi 77% ja mehi 23%). Samuti on üsna tavapärane, et valdavalt pooleks tulevad vanemlusprogrammi osalema osalejad kas üksi või koos teise vanemaga. Erinevalt eelmisest aastast on sel korral 2% osalenutest grupis osalemas koos lapse vanavanemaga

Vanemlusprogrammi sihtrühma kuuluvad 2–8 aastased lapsed. Vanemlusprogramm näeb ette, et lapsevanem keskendub programmi läbides ühele sihtrühma kuuluvale lapsele ning teeb ka harjutusi temast lähtuvalt. Küll aga on vanemluspraktikate rakendamisel mõjutatud ka pere teised lapsed, mistõttu küsime nii pere sihtrühma kuuluvate kui kõigi alaealiste lapse arvu.

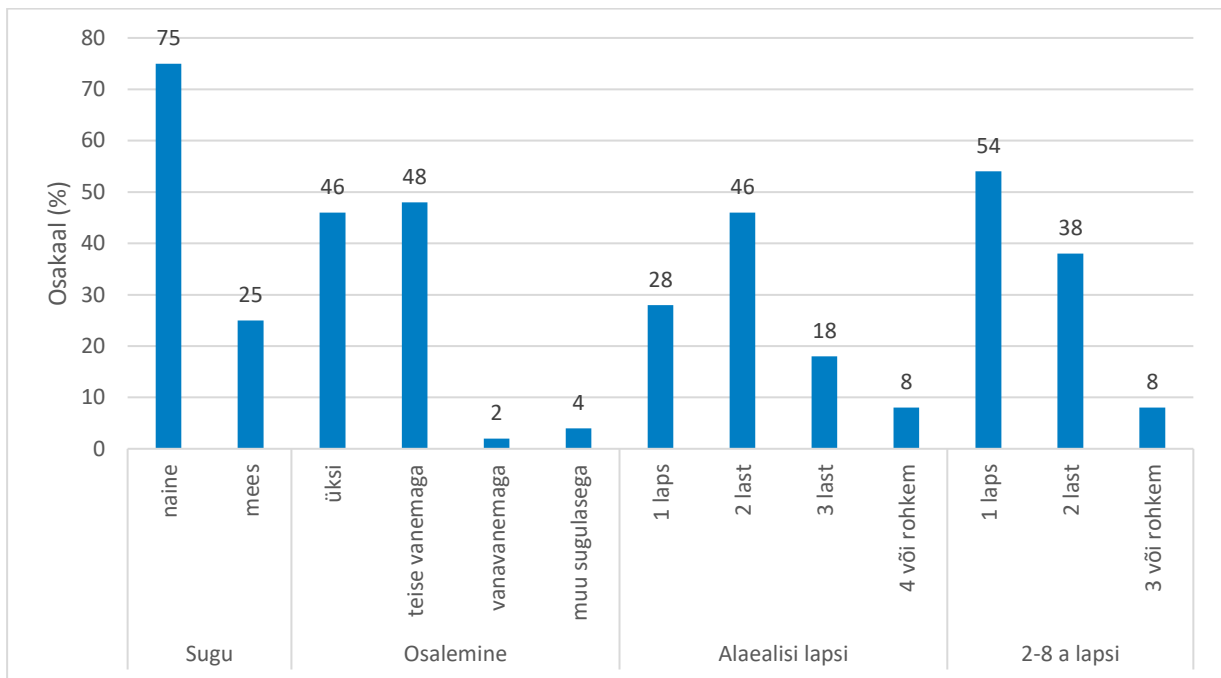
Koolituse läbinud lapsevanematest 54%-l on üks, 38%-l kaks ning 8%-l kolm või enam sihtrühma kuuluvat last. Lapsevanematest 28%-l aga on alaealisi lapsi kokku üks, 46%-l kaks, 18%-l kolm ning 8%-l neli või rohkem.

2022. aastal oli koolituse läbinud lapsevanematest 11%-l üks laps, 34%-l kaks last, 36%-l kolm last ning 19%-l neli või rohkem last. Seega on sel aastal märgatavalt langenud nende lapsevanemate osakaal, kellel on peres kasvamas kolm alaealist last. Küll aga tõusis eelmisel aastal märgatavalt just nende vanemate osakaal, kelle peres oli kasvamas kolm last, mistõttu selleaastane langus ei ole erakordne.

Keskmiselt oli peres 1,9 alaealist last ja 1,5 sihtrühma kuuluvat 2–8-aastast last. 2022. aastal oli vastavalt 2,7 alaealist ja 2,1 sihtrühma kuuluvat last.

83% koolituse läbinud lapsevanematest on eestlased, 14% venelased ja 3% muust rahvusest (vt joonis 2). Tegemist on oodatavate osakaaludega, kuna rohkem viiakse läbi vanemlusprogrammi grupe ka eesti keeles. Valdav enamus osalejaid, kes valis variandi muu, on märkinud vabavastusena, et nad on ukraina, eesti-vene või poola rahvusest.

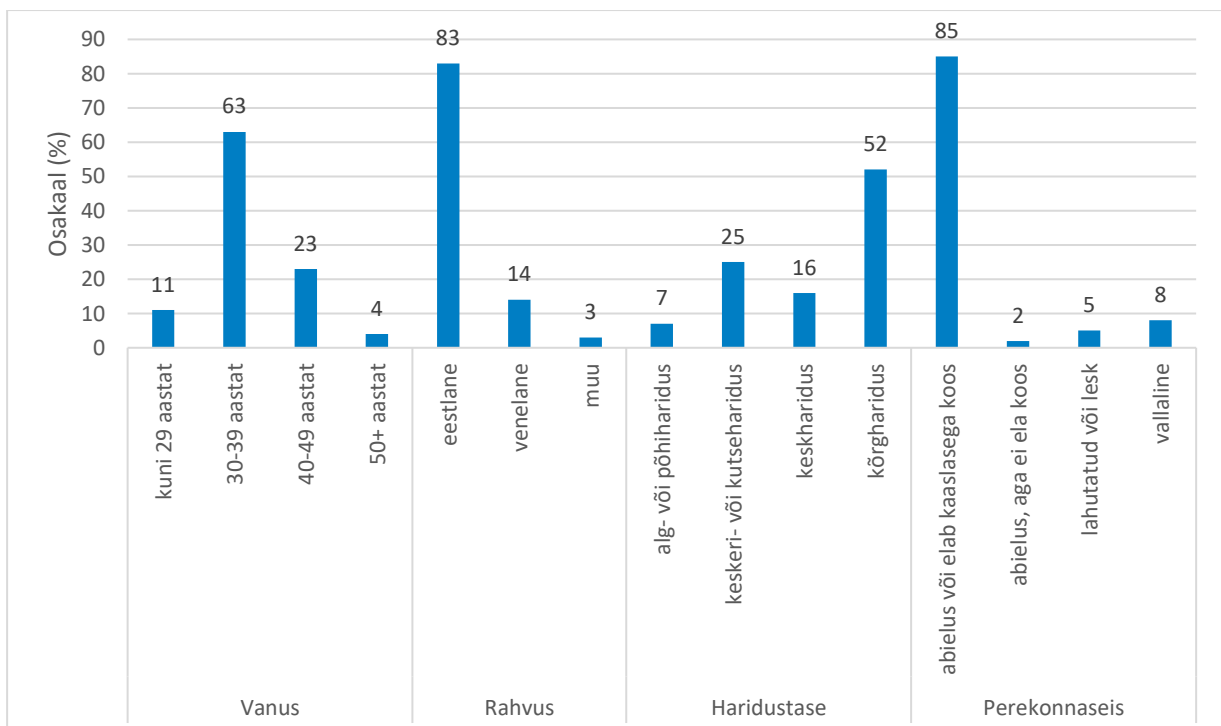
Enim osalejaid on vanuses 30–39 aastat (63%), pea veerand osalejaid on vanuses 40–49 aastat (23%), kümnendik kuni 29-aastased (11%) ning 50+ vanuses osalejaid on vaid 4%.

Joonis 2. Koolituse lõpetanud soo, laste arvu ja koolitusel osalemise viisi kaupa (%)

Veidi üle poole lõpetanutest on kõrgharidusega (52%), veerand keskeri- või kutseharidusega (25%), veidi vähem kui viiendik keskharidusega (16%) ning kõige vähem, 7% osalejatest alg- või põhiharidusega.

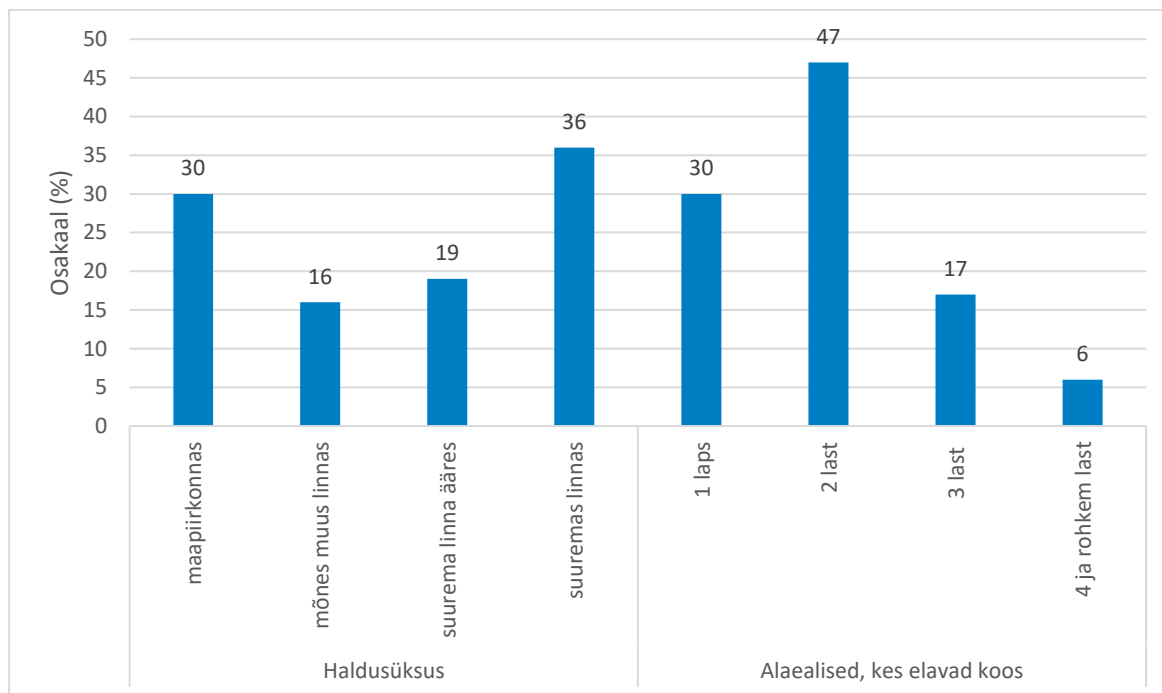
85% koolituse lõpetanutest on abielus või kooselus ning elab enda kaaslasega koos. 8% on vallalised, 5% lahutanud või lesk ning 2% on küll abielus, kuid ei ela koos.

Joonis 3. Koolituse lõpetanud vanuse, rahvuse, haridustaseme ja perekonnaseisu järgi (%)

36% osalejatest elab suuremas linnas (Tallinn, Tartu, Narva või Pärnu), 30% maapiirkonna külas, alevis või alevikus, 19% suurema linna äärses külas, alevis või alevikus ning 16% mõnes muus linnas.

Küsisime ka selle kohta, kui paljud alaealsed lapsed elavad koos vastanuga enamikul päevadel nädalast. Tulemused on üsna sarnased küsimusele, kui palju alaealisi lapsi vanemlusprogrammi läbinutel kokku on. 47% elab enamikul päevadel nädalast koos kahe lapsega, 30% ühe lapsega, 17% kolme lapsega ning 6% nelja ja rohkema lapsega.

Joonis 4. Koolituse lõpetanud haldusüksuse ja koos elavate alaealiste järgi (%)

Täpsustavad küsimused olid ka leibkonna kohta. Kõige enam on leibkondi, kus elab kokku neli inimest (43%), ligi veerandis leibkondadest elab kolm inimest (24%), 19% viis inimest, 7% üks kuni kaks inimest ning 7% rohkem kui kuus inimest.

68% lõpetanutest hindab enda leibkonna majanduslikku olukorda heaks, 21% hindab, et olukord ei ole hea, kuid tulevad toime, 9% väga heaks ning 2% kehvapoolseks. Puuduses elavaid peresid on vähem kui 1%.

Lapsevanemate tagasiside koolitusele

Lapsevanemate üldine tagasiside koolitusele on väga positiivne ning kõigi teemade löikes vähemalt kuus punkti seitsmest. 2023. aastal on märgata kõigi teemade löikes ka tõusu vähemalt 0,1 punkti võrra (vt täpsemalt tabel 2).

On oluline, et lapsevanemad koolituse läbides tunneksid, et on võimelised ise jätkama ja igapäevaselt, aga ka ootamatult ilmnevate murekohtade korral õpitud meetodeid ja tööriistu kasutama. 73% lapsevanematest on kindel (hinnang 6–7 palli), et saab edaspidi programmis õpitu abil oma lapsel ilmnevate käitumisprobleemidega hakkama.

78% lapsevanematest näeb, et suhted lapse või lastega on vanemlusprogrammi läbimisel tunduvalt paranenud (hinnang 6–7 palli).

96% lapsevanematest soovitaks vanemlusprogrammis osalemist ka oma sõpradele või sugulastele (hinnang 6–7 palli). 2022. aastal oli soovitusprotsent 95%.

Tabel 2. Lapsevanemate hinnangud koolituse tulemuslikkusele aastate kaupa (keskmine)

Väide või küsimus	7-pallise skaala otsad	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Viis, kuidas selle programmi abil läheneti minu lapse käitumise muutmisele...	ei ole üldse sobiv, on väga sobiv	6,4	6,3	6,4	6,2	6,4	6,4
Oma lapse edusamme jälgides tunnen ma täna, et...	ei ole üldse rahul, olen väga rahul	6,2	6,1	6,0	6,0	6,1	6,2
Minu lapse käitumisprobleemid, mida ma püüdsin antud programmi meetodeid kasutades lahendada...	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	6,0	5,8	5,8	5,0	5,9	5,8
Minu suhted oma lapse või lastega	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	6,2	6,0	6,0	6,0	6,1	6,1
Minu oskused iseenda emotsioonidega toimetulekuks ja mõtete suunamiseks...	halvenesid tunduvalt, paranesid tunduvalt	6,0	5,9	5,9	5,8	5,9	6,0
Kui kindel Te täna olete, et saate programmis õpitu abil ise oma lapsel ilmnevate käitumisprobleemidega hakkama?	ei ole üldse kindel, olen väga kindel	6,0	5,8	5,8	5,8	6,0	6,0
Kas Te soovitaksite selles programmis osalemist oma sõpradele või sugulastele?	kindlasti ei soovitaks, kindlasti soovitaks	6,9	6,8	6,8	6,7	6,8	6,8

Lapsevanemate tagasiside kasutatud meetodite ja teemade kohta

Vanemlusprogrammi läbiviimisel kasutavad grupijuhid erinevaid arendaja ettekirjutatud meetodeid. Koolituse läbinud lapsevanemad hindasid 7-pallisel skaalal meetodite keerukust ja kasulikkust (vt täpsemalt tabel 3).

Võrreldes eelmise aastaga on vanemate hinnangud püsinud võrdlemisi samal tasemel. Langenud on hinnangud sõbrakõnede tegemise kohta, kust keerukuse kohta on vanemate antud keskmine hinnang 4,7 punkti, 2022. aastal oli see 5,3 punkti. Sõbrakõnede kasulikkuse hinnang on samuti langenud, 2022. aastal oli see 5,5 punkti ning sel aastal 5,1 punkti.

Nimetatud metoodika on läbi aastate hinnatud kõige keerukamaks ning ka kõige vähem kasulikuks. Vanemad on välja toonud, et tihti on keeruline sõbrakõnesid teha seetõttu, et kõne jaoks määratud partner ei ole motiveeritud.

Kõige vähem keerukaks peavad vanemad oskuste ja kogemuste arutelu grupis, mille keskmine hinnang mõlemal võrreldud aastal on 6,3 punkti. Samuti peavad vanemad seda meetodit kõige kasulikumaks. Lisaks on vanemate jaoks sama kõrgelt (6,3 punkti) kasulikuks hinnatud informatsioon, mida grupijuhid erinevate oskuste ja meetodite kohta rääkisid.

Täiendavalt jagasid vanemad vaba vastuse lahtris vastumeelsust videote suhtes. Programmi videod on DVD formaadis, subtiitritega ja filmitud USA-s. Seetõttu on mitmed vanemad maininud, et videod on aegunud ning nendega on keeruline samastuda. Küll aga ei ole grupijuhil võimalik videoid mitte näidata, kuna programmi sisu näeb ette, et üks meetoditest on videosalvestite näitamine ning hiljem nende interpretatsioon.

Tabel 3. Kasutatud meetodite keerukus ja kasulikkus

Väide või küsimus		7-pallise skaala otsad	2023	2022
Meetodite keerukus	Informatsioon, mida grupijuhid erinevate oskuste ja meetodite kohta rääkisid, oli...	väga keeruline, väga lihtne	6,2	6,2
	Oskuste vaatamine ja analüüs videote abil oli...		6,2	6,1
	Oskuste ja kogemuste arutelu grupis oli...		6,3	6,3
	Rollimängude teostamine grupikaaslastega oli...		5,4	5,4
	Kodus lapsega oskuste praktiseerimine oli...		5,4	5,3
	Materjalide iseseisev lugemine ja kodutööde tegemine oli...		5,5	5,4
	Sõbrakõnede tegemine kohtumiste vahepeal oli...		4,7	5,3
Meetodite kasulikkus	Informatsioon, mida grupijuhid erinevate oskuste ja meetodite kohta rääkisid, oli...	täiesti kasutu, väga kasulik	6,7	6,7
	Oskuste vaatamine ja analüüs videote abil oli...		6,3	6,3
	Oskuste ja kogemuste arutelu grupis oli...		6,7	6,6
	Rollimängude teostamine grupikaaslastega oli...		5,8	5,7
	Kodus lapsega oskuste praktiseerimine oli...		6,5	6,5
	Materjalide iseseisev lugemine ja kodutööde tegemine oli...		6,2	6,1
	Sõbrakõnede tegemine kohtumiste vahepeal oli...		5,1	5,5

Samuti on arendaja poolt väga täpselt paika pandud vanemlusprogrammi jooksul käsitletavat teemasid. Teemadeks on mängimine koos kirjeldava kommenteerimisega, juhendamise ja julgustamisega, tunnustamine ja positiivse tähelepanu otsimine, premeerimine ja käitumisele eesmärkide seadmine, reeglite kehtestamine ja korralduste andmine, eiramine ja neutraalseks jäämine, aja mahavõtmine rahunemiseks, loomulikud ja loogilised tagajärjed ning lapsele probleemide lahendamise õpetamine. Kõikide teemade kohta andsid lapsevanemad enda hinnangu keerukuse ja kasulikkuse kohta (vt täpsemalt tabel 4).

Sarnaselt meetoditele on ka teemade puhul kõige keerukam teema püsinud läbi aastate sama. Selleks on aja mahavõtmine rahunemiseks. Teema keerukuse puhul on keskmiseks hindaks 4,7 punkti ning kasulikkuse kohta pealt 5,5 punkti. On oluline, et grupijuht märkaks ka seda, missugused teemad osalejate jaoks on keerukamad, ning leiaks grupijuht tegeleb komplekteerimisega täielikult ise võimalusi nende parimaks edasiandmiseks viisil, et vanemad ka sellest kasu saaksid.

Kõige vähem keerukaks teemaks hindasid vanemad tunnustamist ja positiivse tähelepanu otsimist. Sarnaselt meetodite juures toodud loogikale on ka siin sama teema vanemate hinnangul kõige kasulikum.

Kõikide koolituse teemade keskmine hinnang keerukuse kohta pealt on 5,7 punkti, millest võib järeldada, et teemad ei ole vanemate jaoks üldiselt keerukad. Teemade kasulikkus on 7-pallisel skaalal saanud vanemate poolt hinnangu 6,6 punkti. Mõlemad tulemused on püsinud ajas võrdlemisi samal tasemel.

Vaba vastusena jagasid vanemad, et koolituselt saadud tööriistad on väga kasulikud ning aitavad last paremini mõista, ise olukorrale vastavalt käituda, emotsioone kontrollida jne.

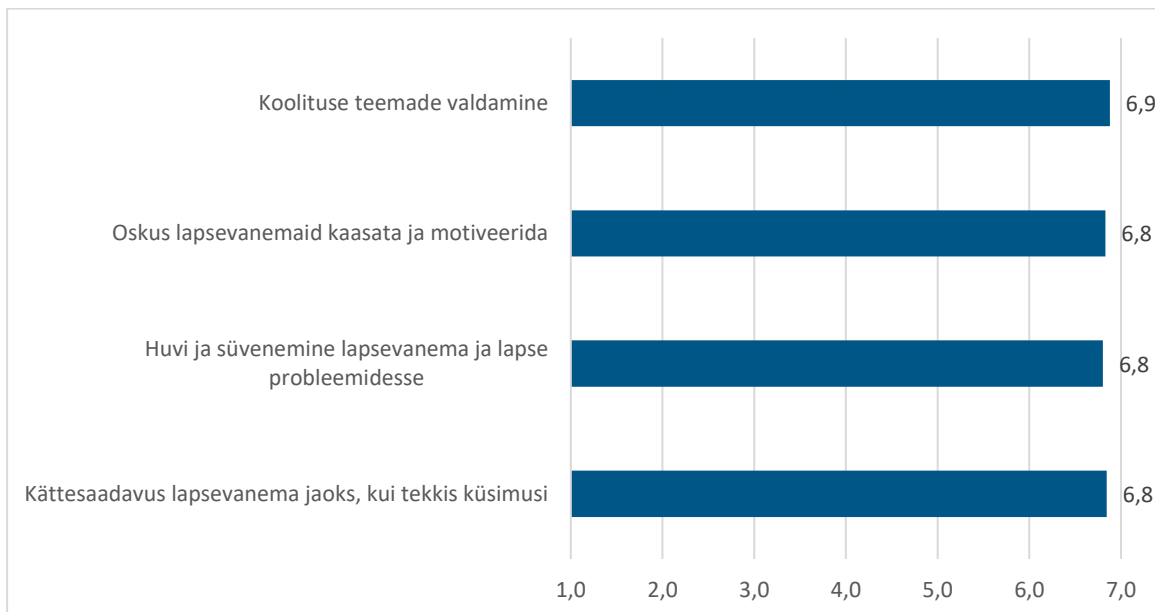
Tabel 4. Kasutatud teemade keerukus ja kasulikkus

Väide või küsimus		7-pallise skaala otsad	2023	2022
Teemade keerukus	Mängimine koos kirjeldava kommenteerimise, juhendamise ja julgustamisega	väga keeruline, väga lihtne	5,9	5,8
	Tunnustamine ja positiivse tähelepanu otsimine		6,3	6,1
	Premeerimine ja käitumisele eesmärkide seadmine		5,9	5,7
	Reeglite kehtestamine ja korralduste andmine		5,4	5,3
	Eiramine ja neutraalseks jäämine		5,3	5,2
	Aja mahavõtmine rahunemiseks		4,7	4,7
	Loomulikud ja loogilised tagajärjed		5,5	5,4
	Lapsele probleemide lahendamise õpetamine		5,1	5
	Kõik koolituse teemad kokku		5,7	5,7
Teemade kasulikkus	Mängimine koos kirjeldava kommenteerimise, juhendamise ja julgustamisega	täiesti kasutu, väga kasulik	6,5	6,5
	Tunnustamine ja positiivse tähelepanu otsimine		6,7	6,7
	Premeerimine ja käitumisele eesmärkide seadmine		6,3	6,3
	Reeglite kehtestamine ja korralduste andmine		6,3	6,3
	Eiramine ja neutraalseks jäämine		6,2	6,2
	Aja mahavõtmine rahunemiseks		5,5	5,6
	Loomulikud ja loogilised tagajärjed		6,1	6,1
	Lapsele probleemide lahendamise õpetamine		6,1	6,1
	Kõik koolituse teemad kokku		6,6	6,6

Lapsevanemate tagasiside grupijuhtide kohta

Lapsevanemate rahulolu grupijuhtidega on püsinud stabiilselt väga kõrgel tasemel. Ka avatud vastustest on märgata, et lapsevanemad tunnevad end grupis turvaliselt, grupijuhid on professionaalsed ja toetavad.

Lapsevanemad hindasid grupijuhtide tööd nelja teema lõikes: koolituse teemade valdamine, oskus lapsevanemaid kaasata ja motiveerida, huvi ja süvenemine lapsevanema ja lapse probleemidesse ning kättesaadavus lapsevanema jaoks, kui tekkis küsimusi (vt täpsemalt joonis 5). Kõik teemad on hinnatud 7-pallisel skaalal, kus skaala ülemine ots näitab kõrgemat rahulolu. Kõigi teemade keskmine hinne on 6,8 punkti ja koolituse teemade valdamine 6,9 punkti.

Joonis 5. Lapsevanemate rahulolu grupijuhtidega nelja teema lõikes (keskmine)

Kõige enam jätsid lapsevanemad avatud vastustesse tagasisidet grupijuhtide kohta. Alljärgnevalt on toodud muutmata kujul lapsevanemate arvamusi ja kogemusi.

Väga olulisena näevad vanemad just eeskätt õhkkonda, mille grupijuhid loovad. On tähtis, et see oleks avatud, turvaline ja toetav. Väga paljud vanemad jäävad ka pärast vanemlusprogrammi lõppemist grupikaaslastega suhtlema ning vanemluse teemalisi kogemusi ja mõtteid vahetama. Seda peetakse üheks suurimaks saadud väärtuseks tööriistade ja praktikate kõrval.

„Grupijuhid olid super. Suutsid oma teadmiste ja esitlustega luua väga mõnusa meeleolu. Alati kuulasid ja andsid head nõu. Grupis ei esinenud kordagi mahategemist või negatiivsust. Kõiki osalejaid koheldi võrdselt ja austusega. Teemad olid selged ja edasiandmine arusaadavas keeles.“

„Oskan lisada ainult kiidusõnu. Nad olid suurepärase tandem. Oma ala vaieldamatud spetsialistid. Oskasid suunata teemasid ja meid grupina ning oskasid luua väga hea grupidünaamika – meie gruppi, ühtekuuluvustunde ja ühise eesmärgi poole püüdlmise. Oskasid leida viise kuidas me saime üksteist toetada, kogemusi jagada ning ka innustada. Oskasid panna meid analüüsima, seoseid nägema jne. Super koolitus!“

„Grupijuhid on väga erinevad inimesed (vanuselt, elukogemuselt, vaadetelt, eneseväljenduselt, huumorisooneilt ja nii edasi... kõige poolest), esmakohtumisel olin sestap nende koostoime osas kahtlev, aga peaaegu et koheselt ilmnes, et neist moodustub kokku huvitav sümbioos, harmoneeruv ja üksteist täiendav tervik. Nende duo töötab, üks kõnetab ühe teemaga, teine täiendab mõjuvalt mingis muus aspektis osas.“

„Grupijuhid olid teineteisega hea meeskond ja oskasid tekitada mugava ja turvalise keskkonna. Grupiliikmetega tekkis tänu sellele kiiresti usaldus. Kui mõnel liikmel oli raske millestki rääkida, aitasid ja suunasid nad inimesi väga professionaalselt. Väga kiidan kogu koolitust ja grupijuhid pugesis väga hinge!“

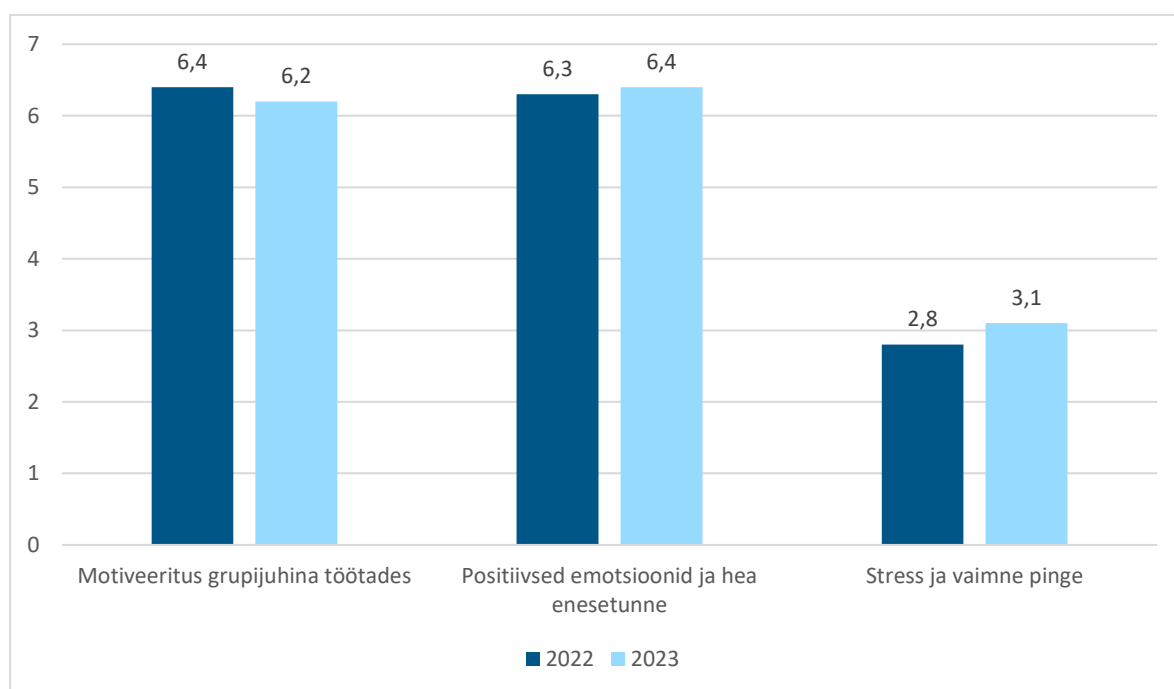
2.2 Grupijuhtide tagasiside

2023. aastal viis vanemlusprogrammi gruppe läbi 95 grupijuhti üle Eesti, tagasisideküsimustikule vastas neist 54 grupijuhti (vastamismäär 57%).

Grupijuhtide motivatsioon vanemlusgruppe läbi viia on püsinud aastate lõikes sarnane. 7-pallisel skaalal, kus 7 palli tähistab väga kõrget motivatsiooni, on keskmine 6,2 punkti (vt täpsemalt joonis 6). 80% grupijuhtidest on väga motiveeritud (hinnang 6–7 palli), 15% on neutraalsed (hinnang 4–5 palli) ning 6% (pigem) ei ole motiveeritud (hinnang 1–3 palli).

Suuremale enamusele grupijuhtidest pakub vanemlusgruppide läbiviimine positiivseid emotsioone ja head enesetunnet. 7-pallisel skaalal on grupijuhtide keskmiseks hindeks 6,4 punkti. 91% grupijuhtidest on märkinud, et kogeb positiivseid emotsioone ja head enesetunnet väga palju (hinnang 6–7 palli), 9% jäi neutraalseks (hinnang 4–5 palli). Neid, kes positiivseid emotsioone üldse protsessi jooksul ei kogeks, ei olnud.

Stressi ja vaimse pinget esinemine on sel aastal mõnevõrra kasvanud (2022. aastal 2,8 punkti, 2023. aastal 3,1 punkti). 59% grupijuhtidest koges stressi ja vaimset pinget pigem vähe või üldse mitte (hinnang 1–3 palli), 35% koges keskmisel määral (hinnang 4–5 palli) ning 6% väga palju (hinnang 6–7 palli).

Joonis 6. Grupijuhtide motivatsioon, positiivsed emotsioonid ja hea enesetunne ning stress ja vaimne pinget (keskmine)

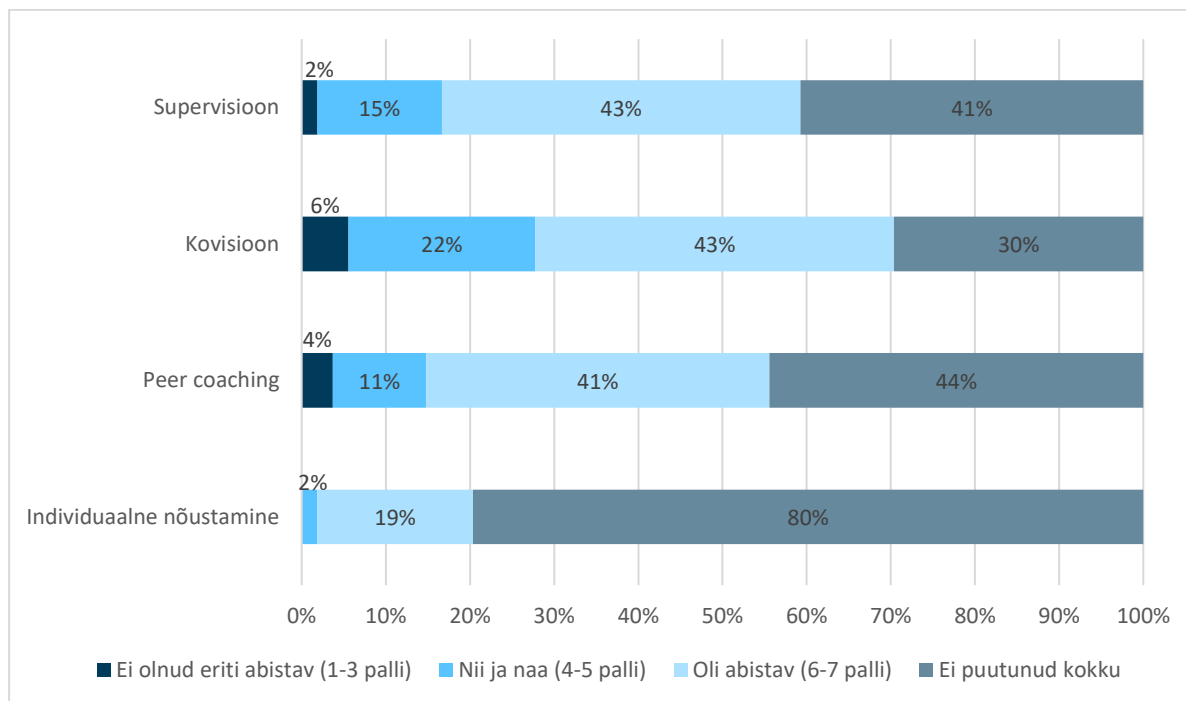
Grupijuhid on välja toonud, et vanemlusgrupi läbiviimine on väga meeldiv, vanemad on motiveeritud ja osalevad aktiivselt ning toetussüsteem omavalitsuste ja TAI poolt on piisav.

Peamiselt on segadust tekitanud erinevad muudatused, mis 2023. aastal või 2024. aasta alguses ellu on viidud nii konkursside korralduses, aga ka grupijuhtide toetussüsteemi kontekstis. Antud tagasiside toel on võimalik erinevatel osapooltel täiendavalt uusi protseduure selgitada.

Toetavad tegevused

TAI roll vanemlusprogrammi koordineerijana on muuhulgas pakkuda grupijuhtidele piisavat tuge erinevate tegevuste näol. 2023. aastal oli grupijuhtidel võimalik osaleda supervisioonil, kovisioonil, *peer coaching*'us ning individuaalsel nõustamisel.

Alljärgnevalt on toodud välja grupijuhtide rahulolu toetavate teenustega (vt täpsemalt joonis 7.)

Joonis 7. Toetavatel teenustel osalemise rahulolu (%)

Kõige suurem osalemismäär oli kovisiooni puhul. 43% hindab, et kovisioonis osalemine oli nende jaoks abistav (hinnang 6–7 palli), 22% jäid neutraalseks (hinnang 4–5 palli) ning 6% jaoks (pigem) ei olnud tegevus abistav (hinnang 1–3 palli). 30% vastanutest ei osalenud 2023. aasta jooksul kovisioonis.

Kõige vähem osalesid grupijuhid individuaalsel nõustamisel (80% ei puutunud sellega kokku). Küll aga oli individuaalne nõustamine abistav 19% jaoks (hinnang 6–7 palli) ning neutraalseks jäi 2% (hinnang 4–5 palli) grupijuhtidest.

Peamised kordaminekud toetavate tegevustega:

- ✓ Struktureeritud kohtumised, mis toetavad oskuste täiendamist, probleemide lahendamisele orienteeritud
- ✓ Toetav ja positiivne õhkkond
- ✓ Läbi mõtete ja kogemuste vahetamise rikastab ja aitab enda tööd paremini teha
- ✓ Pädevad ja süsteemsed läbiviijad

Peamised arengukohad toetavate tegevustega seotult:

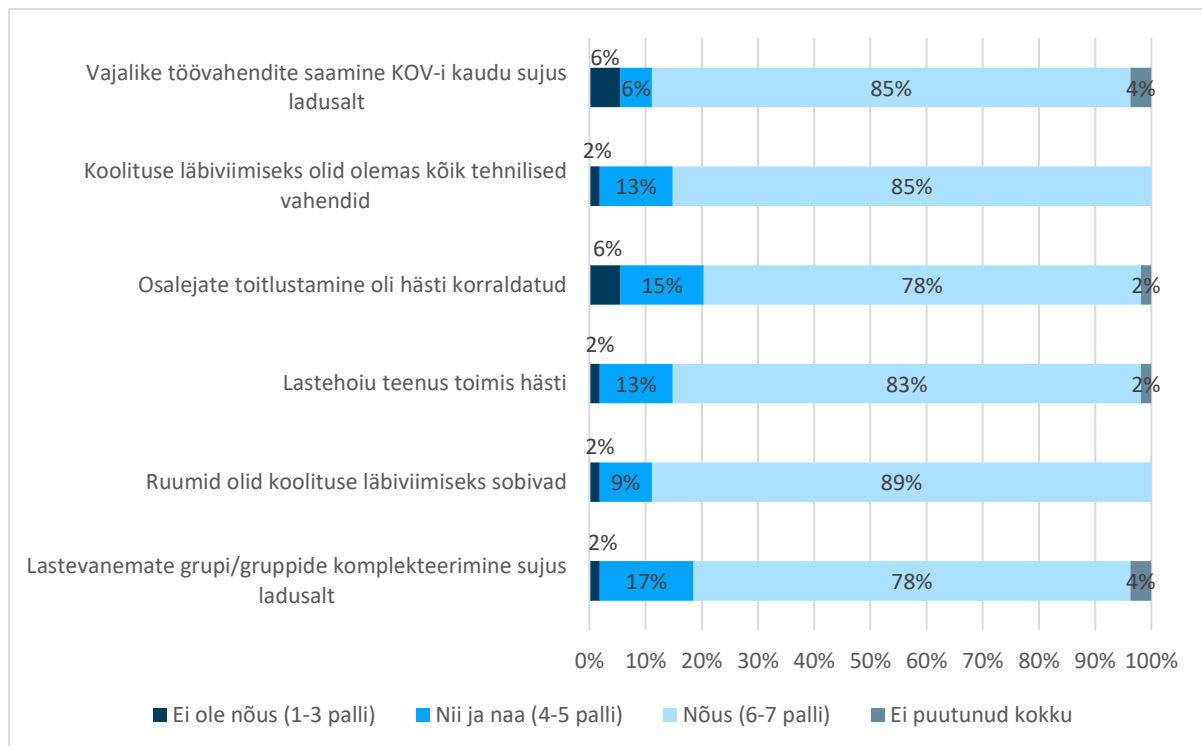
- ✓ Segadus tegevuste sisude osas, ebaselge, mis tegevus on mis
- ✓ Korduvad teemad
- ✓ Kohustuslik osalemine
- ✓ Osade toetavate tegevuste puhul sama läbiviija

Koostöö kohalike omavalitsustega

Grupijuhi ja kohaliku omavalitsuse vahel toimub korraldamise osas väga tihe koostöö ning selle edukas toimimine on väga oluline.

Üheks kõige keerukamaks kohaks on aastate jooksul jäänud ülesannete jagamine teineteise vahel. Esineb väga erinevaid praktikaid ja sellest tulenevalt ka kohati rahulolematust just eeskätt grupijuhtide poolt.

89% grupijuhtidest tunneb, et ülesannete jagamine KOV-i ja grupijuhi vahel on täiesti arusaadav, 11% jaoks on osaliselt arusaadav. Peamine segadus tekib selle osas, kelle ülesandeks on grupi komplekteerimine, toitlustuse ja lastehoiu korraldamine.

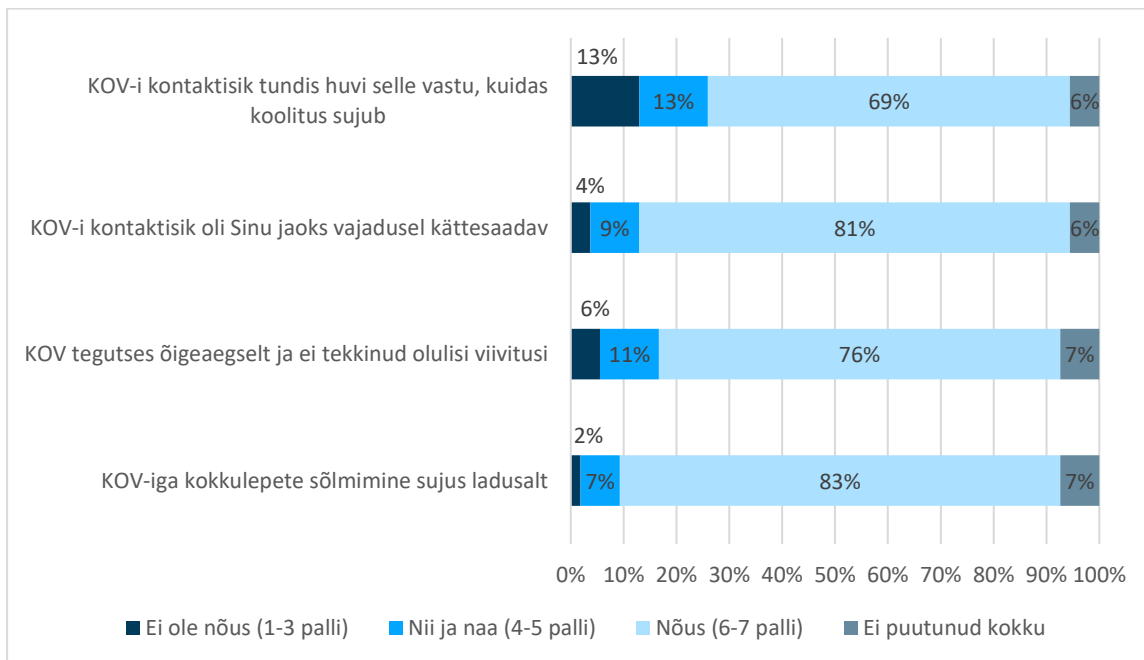

Joonis 8. Kohaliku omavalitsuse ja grupijuhi vaheline koostöö

Joonisel 8 on samuti märgata, et kõige madalam rahulolu on toitlustuse ja grupi komplekteerimisega. Mõningane rahulolematus ilmnes ka vajalike töövahendite saamisega seondult.

Küll aga näib väga hästi sujuvat ruumide organiseerimine omavalitsuse poolt ja tehniliste vahendite olemasolu.

Reeglina toimub suhtlemine omavalitsuse vanemlusprogrammi korraldava kontaktisiku ja grupijuhi vahel. 81% grupijuhtidest tundis, et omavalitsuse kontaktisik on vajadusel kättesaadav (vt täpsemalt joonis 9).

Joonis 9. Kohaliku omavalitsuse ja grupijuhhi vaheline koostöö

Peamised kordaminekud toetavate tegevustega:

- ✓ Paljudes piirkondades pikaajaline ja hästi toimiv koostöö
- ✓ Rolliselgus ja hästi jaotatud ülesanded

Peamised arengukohad toetavate tegevustega seotult:

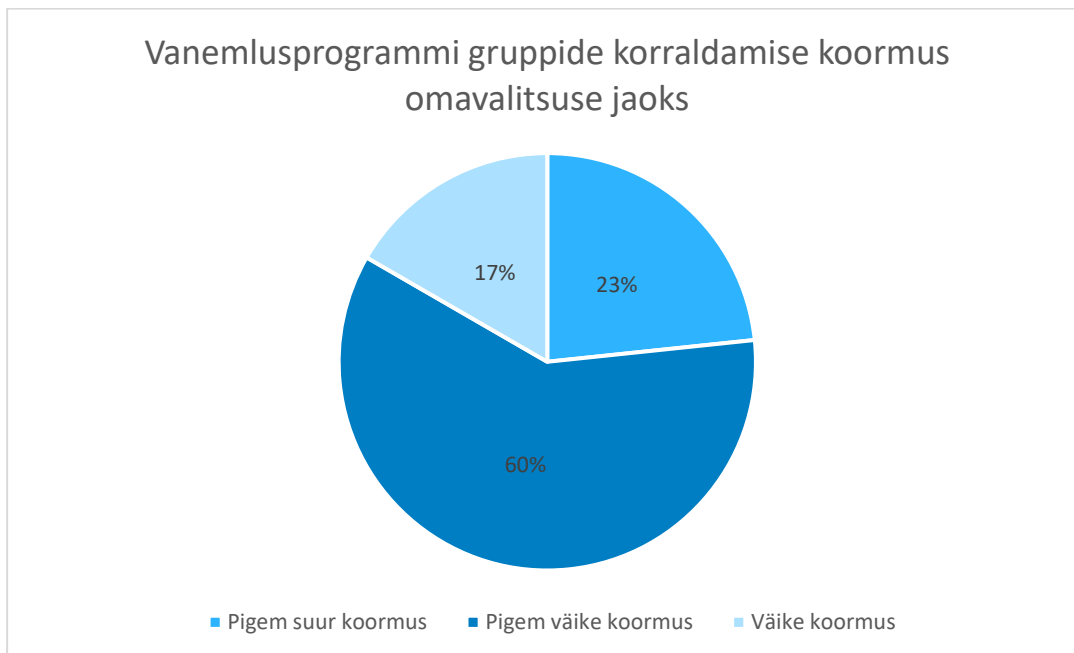
- ✓ Mitmel juhul esines siiski rollisegadust
- ✓ Vahetuvad töötajad, mis tingib uuesti teemaga tutvumise, koostöö alustamise jne
- ✓ Suur koormus omavalitsuse spetsialistidel
- ✓ Mõnel juhul viivitused ja ebakorrektsused lepingutega

2.3 Kohalike omavalitsuste tagasiside

Kolmepoolse tagasiside kogumisel on üheks osapooleks ka kohaliku omavalitsuse esindaja, kes tegeleb vanemlusprogrammi korraldamisega.

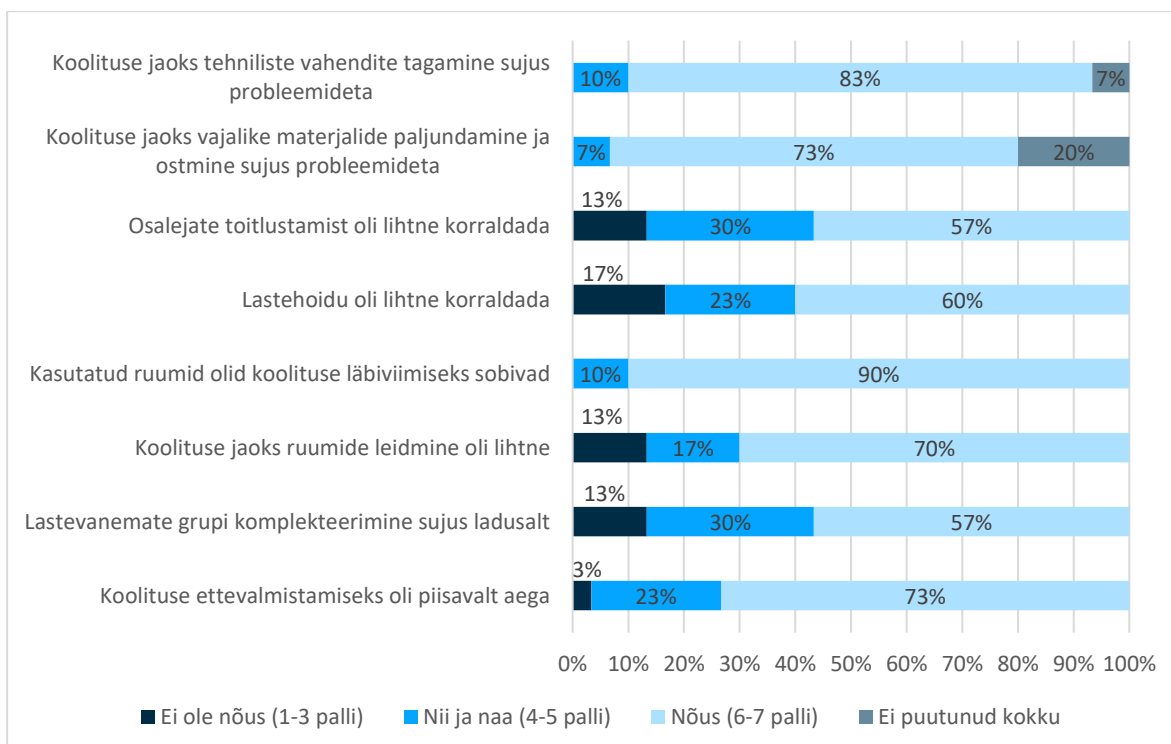
2023. aastal viis vanemlusprogrammi gruppe läbi 54 kohalikku omavalitsust, tagasisidele vastas neist 30 (vastamismäär 56%).

Gruppide arv erineb omavalitsuseti väga oluliselt. Samuti on erinevad igapäevased praktikad ja koostöömudelid, mistõttu on koormus vanemlusprogrammi grupi korraldamiseks ka erinev. 77% omavalitsuste esindajatest on märkinud, et vanemlusprogrammi grupi korraldamine on (pigem) väike koormus, 23% jaoks on see pigem suur koormus (vt joonis 10).

Joonis 10. Vanemlusprogrammi gruppide korraldamise koormus omavalitsuste jaoks (%)

Pigem suure koormuse tingis asjaolu, et grupi korraldamisel on palju erinevaid tegevusi (nt reklaamimine, grupi komplekteerimine, toitlustus, lastehoid), mis nõuavad läbirääkimisi, lepinguid jm. Samuti on osades omavalitsustes keeruline leida piisavalt vanemaid, kes on valmis grupis osalema. Paratamatult tuleb ka grupi toimumise ajal ette erinevaid ootamatuid olukordi, millega omavalitsuse kontaktisik tegelema peab. Lisaks on segadust ja lisakoormust tekitanud ka muudatused.

Joonis 11. Vanemlusprogrammi gruppide korraldamise kogemus omavalitsuste jaoks

Sarnaselt grupijuhtidega on ka omavalitsuse esindajate jaoks kõige keerukam grupi komplekteerimine ning toitlustuse ja lastehoiu korraldamine (vt täpsemalt joonis 11). Omavalitsuste jaoks oli mõnevõrra keeruline ka koolituse jaoks ruumide leidmine. Siinkohal on välja toodud, et väga mugav on kasutada lasteaia ruume, kuna seal on reeglina olemas

nii sobiv ruum koolituse läbiviimiseks, aga ka lastehoiuks ja toitlustuseks. Samuti on toodud välja, et Perepesadega on koostöö olnud sujuv ja meeldiv, kuna neil on ka korralduslikust aspektist olemas vajalikud ruumid, spetsialistid jne.

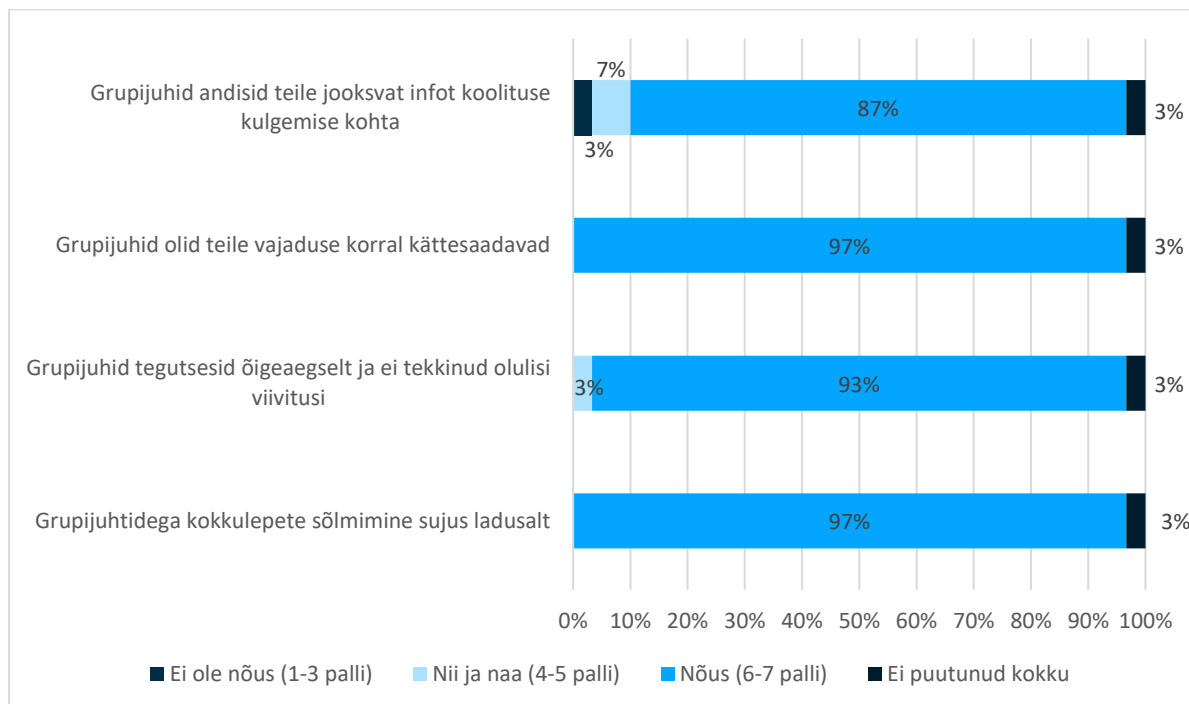
Grupi komplekteerimise puhul on peamiselt neli praktikat: omavalitsuse töötaja koostab osalejate nimekirja ning grupijuhid viivad läbi eelintervjuu, et veenduda osalejate motivatsioonis ja võimekuses osaleda (selliselt näeb ette ka programmi arendaja poolt paika pandud gruppide komplekteerimise juhiseid), osalejad valitakse koostöös erinevate osapooltega arutelu käigus, lapsevanemad registreeruvad otse grupijuhiga juures (nii on lapsevanemad reeglina info leidnud avalikus ruumis oleva reklaami kaudu) või grupijuht tegeleb komplekteerimisega täielikult ise.

Omavalitsustel on kohustus osalejatele tagada transport. 84% juhtudest korraldasid vanemad transpordi ise, sest ei vajanud omavalitsuse abi, 10% korraldas omavalitsus ning 7% juhtudest korraldasid vanematest transpordi ise, kuna omavalitsus ei võimaldanud transporti. Peamiseks põhjuseks, miks omavalitsused ei võimaldanud transporti, oli asjaolu, et see oleks läinud väga kalliks (sisaldab ootetunde) ning seda ei olnud võimalik omavalitsusel katta.

Koostöö grupijuhtidega

Üldiselt oli omavalitsuse esindajate jaoks selge, kuidas omavahel ülesandeid jagada. Ühe omavalitsuse esindaja jaoks oli veidi arusaamatu, kuidas ülesandeid jagada.

Omavalitsuste esindajad hindavad koostööd grupijuhtidega väga kõrgelt. Kokkulepete sõlmimine sujus kõigi omavalitsuste jaoks väga hästi (ühel juhul ei puutunud esindaja grupijuhtidega ühegi teema raames kokku, kuna on alles 2024. aastast antud teemaga tegelemas, eelmisel aastal korraldas vanemlusprogrammi tema kolleeg). Mõnel juhul ei liigu info grupi kulgemise kohta, kuid tegemist on pigem eranditega (vt täpsemalt joonis 12).

Joonis 12. Omavalitsuste rahulolu grupijuhtidega (%)

Vabateksti vastustena on omavalitsuste esindajad grupijuhtidega koostöö raames jaganud järgmist (vastused muutmata kujul):

- ✓ „Olen saanud alati kindel olla, et koolitusgrupid saavad õigel ajal kokku, koolitused toimuvad alati lubatud aegadel ja **grupijuhid koolitavad professionaalselt.**“
- ✓ „Oleme **mitu aastat juba teinud koostööd samade koolitajatega.** Töökorraldus on paika loksunud. Arusaamatusi olnud ei ole. Infovahetus on olemas.“
- ✓ „Jääb segaseks, kui palju saaksid/peaksid grupijuhid iseseisvalt toime tulema erinevate olukordade lahendamisega. Samas koostöös kõik enamasti sujub.“
- ✓ “See on tegelikult väga tähtis punkt: **tegutseda õigeaegselt.** Sellest sõltub palju, võib olla terve koolituse saatus. Õnneks meil on head vastutustundlikud ja kiire reageeringu oskusega juhid.”

Koostöö maakondlike arendusorganisatsioonidega

Alates 2024. aastast on omavalitsuste oluliseks koostööpartneriks maakondlikud arendusorganisatsioonid, kelle kaudu esitab omavalitsus ühistaotluse erinevate sekkumiste elluviimiseks, sh vanemlusprogrammiks „Imelised aastad“.

Palusime omavalitsustelt tagasisidet senise koostöö kohta. On mõistetav, et esialgu esineb mõnevõrra segadust tulenevalt uutest protsessidest, kuid meie jaoks on oluline, et saaksime seda sel juhul ka kommunikeerida maakondlikele arendusorganisatsioonidele ning omalt poolt toetada selget ja arusaadavat edasist protsessi.

Väga paljud omavalitsuse esindajad ei puutunud maakondlike arendusorganisatsioonidega kokku, kuid need, kes puutusid, on pigem positiivsed. 63% tundis, et info jagamine korralduslikes küsimustes oli (väga) hea, 17% jaoks keskmine.

47% sai tuge ja nõustamist seoses taotluse vormistamisega, 3% omavalitsuse esindajate jaoks ei olnud tugi ja nõustamine piisav.

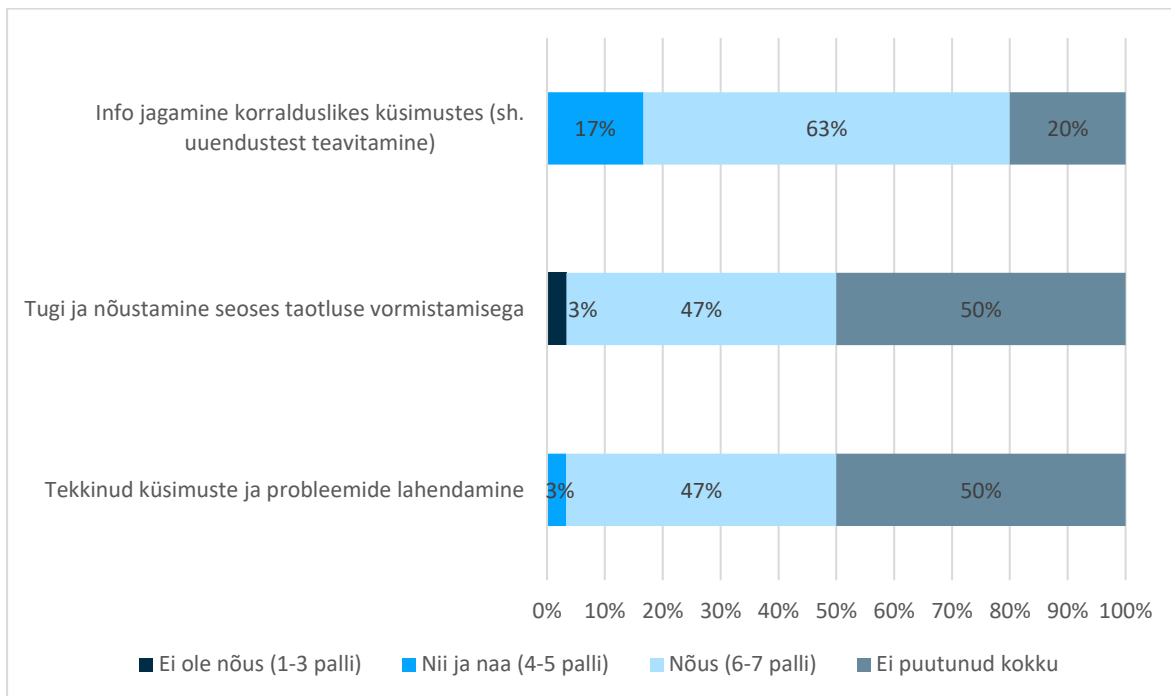
47% said tekkinud küsimustele ja probleemidele lahenduse, 3% jäid selles osas pigem neutraalseks (vt täpsemalt joonis 13).

Peamised kordaminekud:

- ✓ Mitmed omavalitsused tõdesid, et taotlus tuli teha täpselt nagu varem ning vajadusel saab maakondlikelt arendusorganisatsioonidelt väga põhjalikku abi ja tuge.
- ✓ Maakondlike arendusorganisatsioonide poolt saadetak infokiri on abistav.

Peamised arengukohad:

- ✓ Segane protsess ning maakondlike arendusorganisatsioonide poolt on tulnud signaal, et ka nemad veel ei tea, kuidas asjad toimima hakkavad.
- ✓ Arusaamatu, kes täpsemalt millega tegeleb, millal teada annab jms protsessi detaile puudutavad ebaselgused.
- ✓ Omavalitsused tunnevad, et tegemist on lisaüliliga ning asjaajamine on seetõttu ebamäärasem.
- ✓ Ametliku lepingu puudumine tekitab ebakindlust.

Joonis 13. Omavalitsuste rahulolu maakondlike arendusorganisatsioonidega (%)

Omavalitsuste tagasiside kokkuvõte

Kokkuvõtvalt hindavad omavalitsused enda kogemust vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ läbiviimisel heaks. 83% hinnangul oli kogemus väga hea ning 17% hinnangul nii ja naa.

Vabateksti vastustena on omavalitsuste esindajad jaganud veel järgmist (muutmata kujul):

- ✓ „**Lapsevanemad olid väga rahul** ja koolitasid kiitsid, et kohal käimine oli väga kõrge protsendiga. Lastekaitse ja sots. osakonna juhataja olid mõlemad värsked töötajad ning omandasime uue kogemuse.“
- ✓ „**Vanemlusprogramm „Imelised aastad“ on suurepärase programm ja meie KOV on väga õnnelik, et saame pakkuda seda vanematele kohapeal.**“
- ✓ „**Kogemus on alati hea ja vanemad on selle koolitusega väga rahul** aga Teie tagasiside küsimustik on liiga pikk ja veniv.“
- ✓ „*Toetuse summa võiks tõusta. KOVi rahaline panus on väga suur.*“

Kokkuvõte

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ läbinud lapsevanemate, gruppe läbiviinud grupijuhtide ja gruppe koordineerinud omavalitsuste kogemust saab pidada heaks. 2023. aastal läbiviidud tagasisideküsitluste põhjal on rahulolu programmiga kõrge. Võrdselt olulised on ka väljatoodud arengukohad, mis on sisendiks programmi koordineerimise ja elluviimise parendamisel.

2023. aasta peamised tulemused:

- ✓ 96% lapsevanematest soovitaks vanemlusprogrammis osalemist ka oma sõpradele või sugulastele, aasta lõikes on see 1% võrra tõusnud.
- ✓ Lapsevanemad on püsivalt väga rahul nii vanemlusprogrammi meetodite kui teemadega, aga ka grupijuhtidega.
- ✓ 80% grupijuhtidest on väga motiveeritud vanemlusprogrammi gruppe läbi viima.
- ✓ Grupijuhtide hinnangul on vanemad motiveeritud ja osalevad aktiivselt ning toetussüsteem omavalitsuste ja TAI poolt on piisav.
- ✓ Mitmete omavalitsuste ja grupijuhtide vahel on tõhus ja hästi toimiv koostöö, kus on selge ja efektiivne rollide jaotus.
- ✓ Omavalitsused hindavad enda koostööd grupijuhtidega väga heaks, mõningat segadust esines koostöös maakondlike arendusorganisatsioonidega, mis on tulenevalt eelmise aasta lõpus ellu viidud muudatustest mõistetav ja loomulik.
- ✓ 83% omavalitsuste hinnangul oli kogemus vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ korraldamisega väga hea.

